

2019 – ANUL OMAGIILOR
ALE SAȚULUI ROMÂNESC

**PATRIARHUL
NICODIM MUNTEANU**
*Un mărturisitor al Luminii
în vremuri întunecate*

CUVÂNT ÎNAINTE

PATRIARHUL NICODIM MUNTEANU *UN MĂRTURISITOR AL LUMINII ÎN VREMURI ÎNTUNECATE¹*

† DANIEL

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*L*a 27 februarie 1948, a trecut la viața veșnică Patriarhul Nicodim Munteanu. Moartea sa s-a petrecut într-un climat de mare tensiune politică și socială, cauzată de puterea comunistă care venea din Răsărit asupra noastră. Patriarhul Nicodim Munteanu a fost unul dintre marii ierarhi ai Bisericii noastre din secolul al XX-lea. A păstorit ca episcop la Huși, ca mitropolit al Moldovei și Sucevei și ca patriarh al României. S-a născut în satul Pipirig de lângă Târgu Neamț, unde vedem astăzi o biserică, numită de el „Catedrala munților”, pe care a construit-o ca respect și amintire pentru satul său natal.

A făcut studii la Seminarul „Veniamin Costachi” din Iași, la Academia duhovnicească din Kiev, iar la întoarcerea de la Kiev a fost numit director al Seminarului Teologic din Galați și apoi vicar la Episcopia Dunării de Jos. După aceea, a devenit episcop

¹ Text publicat original în † DANIEL, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Dăruire și Dănuire. Raze și chipuri de lumină din istoria și spiritualitatea românilor*, Ed. Trinitas, Iași, 2005, pp. 158-160.

la Huși, unde a stat până în 1924, iar între anii 1924-1935 s-a retras la Mănăstirea Neamț, fiind starețul mănăstirii. Ca stareț, a organizat mănăstirea, urmele acestei organizări văzându-se și astăzi: aleile drepte și frumoase, ca niște raze, care pleacă de la biserică, fiind opera sa. În anul 1935, a devenit mitropolit al Moldovei, desfășurând și la Iași o amplă activitate misionară, culturală și socială.

Patriarhul Nicodim, ca ierarh, a fost un om bine pregătit din punct de vedere al formării teologice, deosebit de ferm în a apăra interesele și demnitatea Bisericii. Putem spune despre el că era un teolog misionar, un organizator harnic și un patriot mărturisitor.

Ca teolog misionar, Nicodim Munteanu a scris și tradus mai multe cărți, mai ales cărți de teologie biblică și cărți de teologie pastorală. În anul 1944, a fost tipărită, din inițiativa și cu binecuvântarea sa, *Biblia*. Cărțile sale de teologie, inspirate din Sfânta Scriptura, legate de pastorația timpului, erau fie volume mari, fie broșuri simple pe înțelesul tuturor. Această combinație între textul Sfintei Scripturi și contextul social, pastoral a arătat că Patriarhul Nicodim era un teolog realist și un păstor care aducea în actualitate cuvântul vieții, cuvântul mântuitor, cuvântul care ne unește cu Dumnezeu-Cuvântul și cu întreaga Sfântă Treime.

Ca organizator al vieții bisericești, Patriarhul Nicodim Munteanu s-a arătat un vrednic gospodar, așa cum ne arată Mănăstirea Neamț, unde a plantat sute de pomi fructiferi, organizând mănăstirea în așa fel încât ea să nu fie doar o instituție liturgică, ci și una culturală și socială. În vremea sa, Mănăstirea Neamț patrona opera spirituală, dar și opera socială din zonă. Astfel, ea ajuta material spitalul de la Târgu Neamț, în paralel cu desfășurarea unei activități tipografice de mare amploare.

Patriarhul Nicodim, ca stareț-episcop al Mănăstirii Neamț, a legat activitatea socială cu cea spirituală într-un mod tradițional românesc. Niciodată în spiritualitatea noastră nu s-a ajuns la

excese de a înainta atât de mult din punct de vedere mistic, încât să fie uitată iubirea față de aproapele. Vedem astfel pe Nicodim Munteanu tipărend cărți despre spiritualitatea Sfântului Cuvios Paisie Velicicovski (a tradus din limba rusă în limba română cartea istoricului protoiereu Cetferikov), dar, în paralel cu această lucrare de conștientizare asupra spiritualității nemțene, el se interesa și de întreaga operă socială pe care putea să o desfășoare mănăstirea, care dădea hrană multor săraci, ajuta orfani și văduve. În timpul lui au fost recuperate o mulțime de moșii, el s-a luptat ca să apere bunurile Bisericii în fața unora care doreau să slăbească Biserica. Deci el avea conștiința că apără nu interese egoiste, ci o instituție a poporului, care ajuta poporul. Mitropolitul Nicodim Munteanu a înființat la Neamț și o fabrica de cherestea, pentru a ajuta biserici și mănăstiri, pentru a susține lucrarea misionară a Bisericii din timpul său.

Ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, a păstorit în timpuri deosebit de grele, în timpuri de criză economică și război, iar adesea se afla sub presiunea factorilor politici din țară și din străinătate. Cu toate acestea, patriotismul său nu a fost unul de circumstanță, ci era al unui român autentic. Patriarhul Nicodim Munteanu era un om adânc legat de istoria poporului și, în același timp, era un om care avea conștiința importanței și misiunii Bisericii în viața poporului român. Iar când era diplomat, era un diplomat cu demnitate. El a înfruntat puterea politică, atunci când era vorba despre prezentul și viitorul țării, a înfruntat forțe politice străine, apărând demnitatea Bisericii și a neamului românesc.

Patriarhul Nicodim rămâne în istoria Bisericii și a poporului român o figură înaltă, de verticalitate luptătoare, de demnitate înțeleaptă și de conștiință misionară într-un popor creștinat odată cu formarea sa în istorie.

NICODIM MUNTEANU, AL DOILEA PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE¹

Pr. Victor N. POPESCU

Generația noastră, care a trăit sub păstoria întăului patriarh al țării, ajunsese să vadă că nu mai era nevoie să îi pronunțe și numele: patriarhul nu putea fi altul decât fericitul întru adormire Miron.

Ales mitropolit al țării după suferințele grele ale războiului, răsplătite cu bucuria întregului neam românesc, care își văzuse împlinite visurile sale de secole, întruchipând unirea sufletească a tuturor românilor, căci am văzut cum episcopul ortodox român de Caransebeș a prezidat Marea Adunare de la Alba Iulia, fiind apoi purtătorul acestei hotărâri către Coroană și patria mamă, ales mitropolit al țării ca să simbolizeze această unire și păstorind ca să ajute la unificarea sufletească a unui popor prin Biserica lui, care îi fusese totdeauna cel mai puternic izvor de viață românească, mitropolitul primat Miron Cristea, înălțat la treapta de patriarh, însemna culminarea acestor vremuri fericite ale întregului norod românesc. Nu era un om, nici un arhieru, ci un popor, iar acela care îl conducea era simbolul acestor vremuri de fericită hotărâre ca să se bucure totdeauna de acest dar dumnezeiesc, împlinit după atâtea suferințe și răscumpărat cu atâtea jertfe.

¹ Text publicat original în: *Biserica Ortodoxă Română*, LVII (1939), 7-8, pp. 467-468.

Așa s-a făcut, adăugând și însușirile sale personale deosebite, că patriarhul Miron Cristea a mai îndeplinit, pe lângă îndatoririle sale de păstor al Bisericii, și cele mai înalte dregătorii în stat, ori de câte ori s-a simțit nevoie spre binele țării și al asigurării existenței și vieții sale pașnice. Regent și președinte al Consiliului de Miniștri, în împrejurări când țara simțea grozave amenințări ale ființei sale, patriarhul țării simboliza voința de dănuire în pace și libertate a unui neam.

Și când în ziua de 6 martie 1939, obosit de muncă în slujba Bisericii și a țării sale, Patriarhul Miron a închis ochii, un gând întrebător a stăruit în inimile tuturor românilor până în ziua de 30 iunie, ziua alegerii noului patriarh: cine va fi urmașul care să simbolizeze aceleași aspirații ale întregului neam; cine va duce mai departe această voință a unui popor care și-a croit un nou drum în istorie; cine va bate firele în pânza urzită de Patriarhul Miron pentru viitorul Bisericii și al țării?

Încă de la începutul secolului nostru, în anul 1900, la Iași, un tânăr cleric monah întors din Kiev, pe atunci centru vestit în toată Ortodoxia pentru studiile teologice, după ce crescuse sub îndrumarea duhovnicească a părintelui său sufletesc, Sf. Ierarh Iosif Naniescu, era ridicat la rangul de arhimandrit-mitrofor. Era începutul unui drum obositor și plin de stăruință, ca urcarea unui munte, fără grabă, cu răbdare, până la treapta de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. În 1902, când este chemat la Galați de episcopul Pimen, îi devine acestuia cel mai apropiat și stăruitor colaborator, conducând un an, ca director, seminarul nou înființat. În 1909, când episcopul Pimen este întronizat mitropolit al Moldovei, arhimandritul Nicodim Munteanu este ales arhieru la aceeași Mitropolie. Iar în anul 1912, când țara trecea printr-o perioadă nefavorabilă, tânărul arhieru muncitor, liniștit, fără patimă, ar fi fost dorit de mulți mitropolit primat, însă el își socotește locul mai potrivit la Episcopia de Huși. Ani de-a rândul, din 1910 până în 1916, foștii elevi ai Seminarului Central îl

vedeau venind printre ei, stând de vorba cu ei, dăruindu-le cărți sau ajutoare pentru îngrijirea sănătății. Între anii 1916-1918, când preoții din ținuturile ocupate și tinerii seminariști fără părinți și fără adăpost pribegeau prin Moldova, găseau cu toții adăpost la Huși. Mulți dintre aceștia au fost primiți cu dragoste și ospitalitate. În 1918, când Basarabia s-a alipit Țării mame și era nevoie de un cunoscător al treburilor obștești care să organizeze Biserica de sub cârmuirea rusească, atunci s-a încredințat această sarcină episcopului Nicodim. Revenind apoi la Huși pentru scurtă perioadă de timp, și-a părăsit episcopia pentru a se retrage la Mănăstirea Neamț, unde a muncit cu râvnă, dovedindu-se un stareț vrednic, dar și un harnic cărturar.

Vorbind cu aceeași frumusețe ca și Creangă, a început să tăl-măcească Sfânta Scriptură într-un grai nou și a tipărit Noul Testament cu Psalmii. Ulterior, cu sprijinul preoților Gala Galaction și Radu Vasile, din dorința Patriarhului Miron, au tipărit întreaga Sfântă Scriptură. Dealurile frumoase care înconjoară Mănăstirea Neamț au fost sădite cu mii de pomi, averea bine chivernisită, pădurile au fost înapoiate mănăstirii după o stăruință neobosită. Și când veneau acum cercetătorii mănăstirii, găseau o grădină în jur, o tipografie lucrând fără încetare, o bibliotecă rânduie să fie cercetată, iar tot soborul monahicesc pus la muncă harnică și bine rânduie. Scriitorii doreau să vorbească cu starețul și nu se îndurau să se despartă de frumosul grai românesc al cărturarului care amintea de Sfinții Varlaam și Dosoftei, iar bogăția tipăriturilor sale amintea de Veniamin Costachi. Aici, la Mănăstirea Neamț, s-a odihnit de câteva ori fericitul întru adormire Patriarh Miron. Și văzând munca, rânduiala, priceperea și alesele însușiri monahale ale starețului Nicodim, se va fi gândit că i-ar fi cel mai bun urmaș.

Dumnezeu nu cheamă la El după socotința noastră, ci după voia Sa. După ce preasfințitul Nicodim a fost ales mitropolit al Moldovei, din fața căruia s-a dat la o parte din smerenie orice

alt candidat dorit de alegători, a ajutat cu multe dintre lipsurile Mitropoliei Moldovei, după ce a ajuns să oprească învrăjbirile sectare, iată-l prezidând comitetul Sfântului Sinod pentru sărbătorirea Patriarhului Miron cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani. În aproape două decenii, între acești ierarhi se statornicise o legătură sufletească profundă, care a rămas și după ce unul a fost chemat de Dumnezeu, celălalt primind ca testament ducearea mai departe a gândurilor sale.

La 30 iunie 1939 s-a făcut alegerea prevăzută de legile țării, dar și recunoașterea și consacarea, căci nu numai Marele Colegiu, ci întregul popor român a hotărât că înaltpreasfințitul Nicodim trebuia să fie al doilea patriarh al Bisericii Ortodoxe. Numeroasele voturi au dovedit că vârsta înaintată a înaltpreasfinției sale nu reprezintă un impediment pentru această chemare, iar presa bisericească și marile ziare au ținut să îl vadă ales în slujba de patriarh al țării pe mitropolitul Nicodim.

ÎNFĂPTUIRILE PATRIARHULUI NICODIM CA MITROPOLIT AL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI¹

Pr. Victor N. POPESCU

Când s-a făcut alegerea mitropolitului Nicodim în scaunul de patriarh, Eparhia Moldovei a simțit o deosebită bucurie că vrednicia păstorului ei a fost recunoscută de toată țara, că bunul ei păstor va trece în fruntea întregii Biserici, dar a simțit și o adâncă întristare că acesta o părăsește. Trebuia să învingă dragostea pentru binele întregii Biserici, iar nu numai al unei eparhii.

Clerul și credincioșii din Eparhia Moldovei și Sucevei vor avea multă vreme bucuria de a se mândri și folosi de roadele acestei păstoriri, nu atât de îndelungate, dar cu mult mai bogată față de timpul cât a durat și prin ce a înfăptuit.

La începutul păstoririi mitropolitului Nicodim, Eparhia Moldovei era dezbinată din cauza nedumeririi introducerii noului calendar. Știm cu toții că sufletul poporului moldovean este cu mult mai evlavios și mai legat de credința lui decât în alte părți ale țării. Pentru asemenea credincioși, o schimbare, oricât de îndreptățită, pare la început o noutate care încearcă să aducă o atingere comorii lui de credință. De aceea, nedumerirea s-a transformat în unele sufele în învrăjpire împotriva înnoirii.

¹ Text publicat original în: *Biserica Ortodoxă Română*, LVII (1939), 9-10, pp. 597-599.

Pornită dintr-o bună intenție, asemenea învrăjbire a poporului nu putea fi înăbușită prin violență și represiune, ci prin lămurirea sufletului, prin răbdare și bunătate. Printr-o epistolă lămuritoare, mitropolitul Nicodim a arătat tuturor fiilor duhovnicești că schimbarea calendarului nu aduce nicio știrbire credinței. Poporul a început să își dea seama de greșeala pe care o făcea, iar creștinii au început să se întoarcă lângă păstorul lor. Monahii care credeau că ei sunt păzitorii credinței împotriva noului calendar, plecând din mănăstiri să ridice poporul într-o adevărată despărțire de Biserică, au fost sfătuiți să se întoarcă în mănăstiri și să abandoneze calea lor greșită. Credincioșii care greșiseră au venit în fața păstorului lor să își ceară iertare, și astfel, zi după zi, pacea s-a așezat în locul vrajbei, așa cum zorii gonesc încet întunericul nopții.

Doi colaboratori neclintiți a vrut mitropolitul Nicodim să aibă aproape în munca sa: preotul și slova tipărită. Trebuie să scoatem la lumină acest lucru, pentru că deseori preotul nu a fost socotit un colaborator, ci un simplu executant, nelăsându-i nicio inițiativă și lipsindu-l de acea demnitate personală pe care o simte când se vede un colaborator.

Cum a lucrat preotul: în parohie, preotul era postul de acțiune înaintată și de observație al unui front dus împotriva oricărei primejdii. De aceea, parohia și preotul trebuie să fie cel mai viu centru de viață creștinească. Preotul să catehizeze pe copii în școala primară, să îndrume poporul spre adevărata credință, să îl ferească de primejdiile care se pot strecura, să îl facă să înțeleagă Sfintele Taine și îndeosebi Sfânta Liturghie, să îi lămurească prin predică învățătura Bisericii Ortodoxe, să poarte grijă de tineret, ca să nu apuce pe căile pierzării, să fie un sfătuitor al premilitarilor, să fie bun părinte și duhovnic în școala secundară, unde se pregătește pătura intelectuală a țării, să îi sprijine pe elevii nevoiași și să îi încurajeze pe cei sărmani, să vorbească poporului de la sate și orașe despre toate problemele vieții zilnice și sufletești.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE

PATRIARHUL NICODIM MUNTEANU

UN MĂRTURISITOR AL LUMINII ÎN VREMURI ÎNTUNECATE

† DANIEL, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE 5

NICODIM MUNTEANU, AL DOILEA PATRIARH

AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PR. VICTOR N. POPESCU 8

ÎNFĂPTUIRILE PATRIARHULUI NICODIM CA MITROPOLIT

AL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

PR. VICTOR N. POPESCU 12

ÎNTRE MĂNĂSTIREA NEAMȚ ȘI BUCUREȘTI,

ÎNFĂPTUIRI PATRIARHALE

† GALACTION CORDUN 17

PĂRINTELE PATRIARH NICODIM LA MĂNĂSTIREA NEAMȚ

MONAHUL CONSTANTIN 21

DE VORBĂ CU PATRIARHUL NICODIM

ALEXANDRU LASCAROV-MOLDOVANU 25

ÎNTRU MULȚI ANI, STĂPÂNE!

GH.I. MOISESCU 31

VIZITA PROFESORILOR DE RELIGIE LA PATRIARHUL NICODIM

T.N. MANOLACHE 36

AUDIENȚA LA SUVERAN ȘI DECORAREA PATRIARHULUI NICODIM

(DUMINICĂ, 8 IULIE 1945)

I.D. ȘTEFĂNESCU 38

<p>CUVÂNT ÎNAINTE ÎNCHINAT PĂRINTELUI PATRIARH NICODIM CU OCAZIA ÎMPLINIRII A 6 ANI DE PĂSTORIRE CA PATRIARH AL ROMÂNIEI ȘI A 80 DE ANI DE VIAȚĂ</p>	
REDACȚIA REVISTEI <i>BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ</i>	40
<p>CUVÂNT DE ÎNALTĂ CINSTIRE</p>	
+ ATHANASIE DINCĂ	43
<p>ANIVERSARE PATRIARHALĂ</p>	
PR. CONSTANTIN NONEA	49
<p>UN DAR AL LUI DUMNEZEU</p>	
ARHIM. IULIU SCRIBAN	52
<p>CTITORIA DE LA NEAMȚ</p>	
MIHAIL SADOVEANU	64
<p>LA OPTZECI DE ANI</p>	
ANTON ALEXANDRESCU	67
<p>ÎNNOIRI ÎN DUHUL TRADIȚIEI</p>	
I.D. ȘTEFĂNESCU	69
<p>MARELE NOSTRU ARHIEREU</p>	
MIHAIL NEGRUZZI	73
<p>GOSPODARUL ȘI CHIVERNISITORUL MĂNĂSTIRII NEAMȚ</p>	
+ GALACTION CORDUN	76
<p>ÎN DATINA VLĂDICILOR CĂRTURARI DE ODINIOARĂ</p>	
CEZAR PETRESCU	79
<p>ONOMASTICA PATRIARHULUI NICODIM</p>	
T.M. MANOLACHE	82
<p>LA ȘASE ANI DE PATRIARHAT AI PĂRINTELUI PATRIARH NICODIM (30 IUNIE 1939 – 30 IUNIE 1945)</p>	
PR. DUMITRU FECIORU	84

NICODIM, ARHIEPISCOPUL BUCUREȘTILOR, MITROPOLITUL UNGROVLAHIEI, LOȚȚIITOR AL TRONULUI CEZAREEI CAPADOCIEI ȘI PATRIARHUL ROMÂNIEI	
I.D. ȘTEFĂNESCU	88
PĂRINTELE PATRIARH NICODIM	
† NICOLAE BĂLAN	110
APOSTOLAT LA DUNĂRE	
† COSMA PETROVICI	113
OMAGIU PĂRINTELUI NICODIM, PATRIARHUL OCTOGENAR AL ROMÂNIEI	
† NICOLAE POPOVICIU	116
PATRIARHUL NICODIM, POVESTITORUL	
† NICOLAE COLAN	121
OMAGIU	
† IOSIF GAFTON	124
AMINTIRI ZIDITOARE	
† IOSIF GAFTON	130
PATRIARHUL NICODIM	
† ANTIM ANGELESCU	143
ÎNTRU POMENIREA PĂRINTELUI NICODIM, PATRIARHUL ROMÂNIEI (6 DECEMBRIE 1864 – 27 NOIEMBRIE 1948)	
REDACȚIA REVISTEI BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ	147
CUVÂNTAREA ÎNALTPREASFINȚITULUI JUSTINIAN LA ÎNMORMÂNTAREA PATRIARHULUI NICODIM	
† JUSTINIAN MARINA	151
CONTRIBUȚII LA BIOGRAFIA PATRIARHULUI NICODIM	
CONSTANTIN C. ANGELESCU	158
AMINTIRI INEDITE DESPRE PATRIARHUL NICODIM MUNTEANU	
† TIMOTEI PRAHOVEANUL	166
ANEXĂ FOTO	175